

Nr 174.

Av herr **Lindhagen**, om grundlagsändring i syfte att borttaga vissa s. k. rösträttsstreck.

Vägarna till kultur äro verkligen lika dunkla och invecklade som människornas sinnen och naturens överraskningar. En generation har nu sökt ett botemedel mot despoti och en utväg till fostran för alla genom allmän och lika rösträtt. Den djupa meningen med denna rörelse var något mänskligt, ett erkännande att samhället fick hålla till godo med oss alla sådana vi äro, utan hyckleri och förhävelse den ena över den andra. Emellertid reste sig allt mäktigt till motvärn och sökte i det längsta barrikadera sig emot de objudna påminnelserna. Makulaturismen och den obstruktiva lagstiftningen fingo här ett lystmäte för sin uppfinningsförmåga i att uppresas hinder.

På detta sätt tillkommo de privilegierade rösträttsbestämmelserna i form av censusval, klassval och dylikt. Vidare återtagande med ena handen av rösträtt, som givits med den andra, genom skattestreck, fattigstreck, åldersgränser utöver myndighetsåldern med mera dylikt. Slutligen medelbara val, valkretsgeometri, bostadsband, arvodeslöshet och annat knep. Den allmänna rösträtten i och för sig är ingenting annat än en formaldemokrati, men betecknar i alla fall ett stycke väg, som måste tillryggaläggas. Nu hittade man som sagt på att törnbestro även detta lilla vägstycke med den ena taggiga stängseltråden efter den andra, på det att valmännen skulle helst i stora mängder stupa på dem och icke hinna fram till valurnan.

Alla dessa baktankar och krokben hava sönderslitit det politiska livet. De måste en gång rensas bort och en klar ärlig princip läggas till grund en gång för alla. Sedan en politisk generation slitit ut sig på detta själsmördande grovgöra, trodde vi nu, att man nått åtminstone detta lilla mål och kunde få börja taga upp arbetet för att slå sig fram till nästa bagatell. En del små kuriösa streck stodo visserligen kvar

såsom någon slags åminnelse av människornas litenhet. Men de betydde icke mycket i det stora hela och därför kunde de ju få finnas tills vidare, om detta kunde bereda de sörjande kring de stora rösträttsstreckens igenskottade grav någon glädje.

Men nu börjar det spöka igen helt plötsligt i gravkammaren. Ett av de undanröjda hindren för de mänskliga behovens frammarsch, nämligen skattestrecket, börjar åter åkallas. Och för denna restauration har även åberopats att den var lika påkallad, som det exempelvis ännu bestående värnpliktsstrecket. Under sådana förhållanden kan uppvaknandet av en sådan gammal olycka, såvitt jag förstår, i stridsuppgifterna lämpligen mötas med ett krav, att andemeningen med rösträtten kommer fullt till sin rätt och det göres rent hus med hela bråtet.

Om vi vilja vara uppriktiga och lyssna till samvetets röst ha väl rösträttsstrecken icke varit annat än snaror, som vi sökt utlägga för varandra under vår allmänna kapprusning mot makten. Det har gällt att skaffa det egna partiet så många valmän som möjligt och åstadkomma manfall på de andra ställena. En yttre anständighet har förbjudit oss att nämna saken i dess rätta namn och icke sällan ha vi till och med sökt hölja detta snöda strävande i en mantel av »rättsgrundsatser». Detta knappast av hyckleri utan av ett behov hos vår bättre människa att bortförklara våra villovägar. I vackraste (»principiell») mening ha dessa streck väl ej inneburit annat än en hyllning åt mammonismen på bekostnad av människovärdet.

1) *Det åter åkallade utskyldsstrecket.* Detta streck innefattar till en början ett avsteg från den lika rösträtten. Den leder nämligen till, att de fattigare skattebetalande medborgarna lättare oförskyllt förlora sin rösträtt än de, som äro befriade från utskylder, och de vilka befinna sig i den förmögenhetsställning att de lättare kunna betala sina utlagor. Det leder vidare till, att de medborgare, vilkas arbetsförtjänst är växlande och osäker, lättare förlora sin rösträtt än de, som ha en säkrare inkomst, emedan de förra under arbetsbrist ofta ej kunna betala den skatt, som pålades dem efter deras inkomst, då de hade arbete. I fråga om kommunalutskylder gäller dessutom, att de äro mycket olika i skilda kommuner från högeligen tyngande till inga alls. Då de nya valbestämmelserna ej vidare äro byggda på de kommunala författningarna, frågar man sig dessutom, varför guldna kommunalutskylder skola vara ett villkor för valrätt till statsrepresentationen. Det kan vidare spörjas, vilka viktiga grundsatser kräva att själva medborgarrättens värde väges såsom jämförligt med de små penningebelopp, om vilka här vanligen är fråga, eller varför så stort avseende fästes vid dessa belopp, trots

det att staten från den häftande uttager vida större summor i indirekta pålagor. Mest betänkligt är som sagt det åtminstone förr knappast bestridda förhållandet, att svaret på dessa frågor svårligen torde kunna bli något annat än att förevarande rösträttsstreck icke är avsett att vara uttryck för något lojalt nit att bereda alla medborgare deras berättigade inflytande.

Den kvinnliga valrätten bidrager till en ytterligare kritik av en dylik bestämmelse. En gift kvinna, vars man faller för detta streck, skulle förmodligen ändå få rösta. Detta skall nog förefalla mången oriktigt eller åtminstone underligt. Särskilt kan invändas, att på detta sätt giver man en mer utsträckt valrätt åt kvinnor än åt män. Föreskriver man åter, att mannen skall draga med sig hustrun i sin rösträttslöshet, kan med stort fog invändas, att på detta sätt berövar man i en mängd fall de fattigare klasserna på en gång två röster, under det att de förmögare alltid vinna två röster för varje äktenskap. Utskyldsstreckets orättvisa liksom misstämningen mot detsamma skulle därigenom ökas.

Om således icke ens ur formaldemokratisk synpunkt kan hämtas något berättigande för utskyldsstrecket, faller det, så vitt jag förstår, alldeles till föga ur saklig synpunkt. Livet är fyllt med ouppfyllda skyldigheter. Skulle den måttstocken läggas på rösträtten, att endast den, som fullgjort sina juridiska eller moraliska skyldigheter kunde erhålla medborgarrätt, skulle någon valförrättning icke kunna äga rum inom landet i total brist på röstberättigade. Återupptagandet av detta rösträttsstreck blir därför ingenting annat än ett försök till en liten vitmening av den grift, som i alla fall är fylld av de dödas ben och all orenlighet.

Det är vemodigt att varje nytt intresseparti skall söka efterhärma sina föregångare i denna det egna vitmenandets konst. Mottot synes även för de nya bondepartierna bli liksom för de äldre partierna: egna rättigheter och andras förpliktelser, men högst ogärna egna förpliktelser och andras rättigheter.

Bönderna betala i regel sin skatt, arbetarna åter mycket ojämt. Under hägnen av den förmenta rättsgrundsats, som utskyldsstreckets återinförande skulle hävda, vinner högerbondebefolkningen ett ökat inflytande på bekostnad av löntagarna. Måne icke detta resultat också är instinktivt begärligt, eller är man ledsen över att det ej kan undvikas?

Bonden betalar sin skatt därför att han äger något stadigvarande nämligen hemmanet, som annars utmättes ifrån honom, och därför att han har ett yrke, som trots tidens växlingar avkastar en säkrare utkomst än de flesta andra yrken. Arbetarna åter äro rotlösa och besitta

ej något av större värde samt äro underkastade periodvis arbetslöshet och andra penningekonjunkturernas växlingar och det sociala krigets härjningar. Lika begripligt således som det är, att bonden oftast betalar sin skatt, lika begripligt är det att arbetaren ofta brister i sin skattebetalning. Ingen kan åberopa någon större förtjänst än den andra. Man kan för övrigt, såsom det blivit anmärkt, åsidosätta sin skatteplikt även genom för låg självdeklaration, ett ännu sämre sätt att undgå skatteplikt. I detta avseende lära bönder icke vara mera oförvitliga än andra medborgare. Vi se således att det icke alls lönar sig för någon av oss att söka vitmena vår egen grift, den är i alla fall liksom alla de andras uppfylld med egna missförhållanden.

Måtte därför den giftblandning i vårt politiska liv, som kallats utskyldsstrecket, icke åter få tagas i bruk vid sidan av de andra tillräckligt talrika förstörelsemedlen i intressepolitikens tjänst. Om i stället denna nya sammanslutning på denna punkt proklamerat någon samvetspolitik och tillkännagivit, att den förstod arbetarens och bondens olika ekonomiska läge och därför icke alls ville beröva en del av sina medmänniskor medborgarskap av förenämnda snöda anledning, skulle den kommit med något nytt, fruktbart, renande och samlande. Den skulle bidragit till att införa någon »kristendom» i politiken, i stället för att den nu genom detta sitt första framträdande snarare bidragit även i sin mån till att »avkristna» oss.

2) *Förmynderskapsstrecket.* Att den som för vanvett är ställd under förmyndare ej lämpligen kan utöva valrätt är självfallet. Det finnes för övrigt en myckenhet vanvettiga i landet, som icke äro ställda under förmynderskap, ehuru lagen föreskriver att så bör ske. Även dessa böra ej lämpligen utöva valrätt. Grundlagen frångår dock ej uttryckligen en sådan rätt och det går bra ändå. De uppträda nämligen icke av naturliga skäl och begära att få utöva rösträtt.

Varför däremot ej en omyndig förklarad, som är vid sina sinnens fulla bruk, skall få rösta på riksdagsman, lika väl som han exempelvis får själv upprätta sitt testamente, är nog mera svårt att tillfredsställande förklara. Mången låter dessutom sätta sig under förmyndare blott därför att han anser sig vara av sjukdom eller annan förlåtlig orsak förhindrad att ensam sköta sina affärer. Kvinna äger dessutom det privilegium att när som helst utan uppgiven anledning begära sig i omyndighetstillstånd.

Förmynderskapsstrecket är således i stort också ett uttryck för formaldemokratiens barnsligheter. Ett realpolitiskt d. v. s. mänskligt åskådningssätt kräver även detta strecks upphävande och kan därvid

också riskfritt uteslutas föreskrifter om vanvettigs obehörighet att deltaga i val. Tycker emellertid någon att den nu gällande lagen, som formellt tillåter vanvettig att rösta, när han ej står under förmynderskap, men förbjuder honom att göra det, när han åtminstone har en förmyndare, som kan stå honom bi, så må gärna för mig en sådan liten formal-demokratisk finess hava rum.

3) *Konkursstrecket*. Med en mänsklig rättsuppfattning är det ganska svårt att förstå, vilka viktiga anledningar tvinga till att fränkänna en konkursgäldenär rättighet att i en för hans konkurs så främmande angelägenhet som riksdagsval göra även sin uppfattning gällande. Föreskriften är utan tvivel ett kvarstående uttryck för en gången tidsåskådning, enligt vilken insolvens likställdes med vanfrejd och även kunde föranleda ett slags frihetsstraff i den s. k. bysättningen. I viss mån hämtar föreskriften sannolikt sitt stöd också därav, att en konkursgäldenär möjligen kan sägas vara i vissa avseenden omyndig. Men något verkligt förmynderskap är dock konkursgäldenären obestriddligen ej underkastad. Ovan har dessutom framhållits förmynderskapsstreckets obehörighet i och för sig. Det skulle vara av intresse veta, om ens utländska formaldemokratier skattat åt detta påfund. Ett finskt lagförslag (omnämnt i motionen nr 143 i andra kammaren vid 1906 års riksdag) innehöll på denna punkt i ett alternativ, att valrätt ej tillkommer »den som avträtt sin egendom till sina borgenärers förnöjande, intill dess han sin stat beedigat», och enligt ett andra alternativ var varje konkursstreck uteslutet.

4) *Fattigvårdsstrecket*. Detta rösträttsstreck kan icke ens i sin nu begränsade form inför förnuft eller samvete försvaras. Det rätta vore väl, att vi beredde varje medborgare, som i följd av oförmåga till arbete eller eljest lider brist på det nödvändiga, erforderliga hjälpmedel såsom en rättighet. Till detta syfta strävandena att genomföra olycksfalls-, invaliditets- och ålderdomsförsäkring.

Men istället utgår hjälpen för närvarande såsom fattigunderstöd, som betraktas såsom en nådegåva. Och detta tager sedan lagstiftningen fariseiskt till förevändning för att beröva dem, som mottagit understödet, medborgerlig rättighet. En understödstagare t. ex., som arbetat träget utan att detta arbete tryggt honom vid sjukdom eller i ålderdomen, har dock samhället snarare en skuld till. Hans erfarenheter och intresse borde ock vara ägnade att låta honom om någon få sitt ord med i fråga om bestämmandet av behoven och bristerna i samhällsordningen.

Det kvarstår nu som sagt att »den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning» icke äger valrätt. Detta

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 56 häft. (Nr 173—174.) 2

strider lika fullt såsom ovan närmare utvecklats emot gudomlig lag. En förevändning skulle då möjligen kunna sökas däri att fattigvårdsstyrelsen har målsmansrätt över en sådan understödstagare, vilken följaktligen skulle kunna sägas stå under förmynderskap. Detta kan icke bli något annat än en formaldemokratisk förevändning och ovan ha för övrigt ådagalagts även förmynderskapsstreckets obehörighet i det övervägande antalet fall. Fattigvårdsstrecket har i de flesta lagstiftningar varit ställt på avskrivning. I några författningar, såsom vår, hänger man sig ännu fast vid en flik av den mammonistiska orätten. I andra har man helt övergivit fattigvårdsstrecket. Låtom oss ej bli de sista att rycka upp dit.

5) *Värnpliktsstrecket*. Detta streck tillkom egentligen i ändamål att för åtskilliga riksdagsmän bereda en brygga, på vilken de kunde vara villiga att komma över till den allmänna rösträtten. Det lär dock sakna motsvarighet i något annat lands konstitution, åtminstone var så förhållandet 1905 och det hörer strängt taget icke heller hit. Detta är ett offer på militarismens altare, en honnör för det brutalaste våldet, under det att åsidosättande av andliga plikter, samvetets fordringar och överhuvud taget det värdefullaste i livet icke under några förhållanden anses böra beröva någon valrätt. Även män, som äro odugliga till värnplikt, få valrätt. I ett valsysteem, där kvinnorna äro med, framstår ännu bjärtare det konstruerade och bakvända i förevarande stadgande.

6) *Straffpåföljdstrecket*. Förlust av medborgerligt förtroende, som för övrigt förut även medförde förlust för valrätt, har numera i allmänna strafflagen utbytts mot vissa konkreta straffpåföljder och däribland förlust av valrätt till riksdagsman. Däråt är således nu icke något att göra. Om man besinnar, hurusom ofta de största och slugaste förbrytarna gå fria och hurusom hela samhällsskicket är byggt på nödvändigheten, att slå sig fram individuellt eller kollektivt, utan hänsyn till om man därigenom andligt och ekonomiskt trampar ned andra, så framstår synes mig även detta förevarande streck såsom ett hyckleristreck. Den dömde får röra sig fritt och i de flesta andra avseenden utöva medborgerliga rättigheter och fullgöra skyldigheter. Men se, att på ett partimaskineris order lägga ett partipapper, med vars tillkomst människor ha föga att göra, uti en valurna, det är något så förnänligt, att den av oss, som av slumpen råkat fast för någon av alla våra förvillelser, skall särskilt utpekas såsom ovärdig att begå denna sublima handling.

Den allmänna och lika rösträtten är i människoslåktets historia endast ett litet tuppffjät på vägen mot en bättre värld. Låtom oss då taga varandra med allesamman sådana vi äro utan hyckleri. Detta är

dessutom förutsättningen för, att utan vidare bråk kunna bereda oss att efter en generations nya lidanden hinna fram till nästa bagatell.

De yrkanden, som föranledas av förestående motivering, böra lämpligen och rätteligen framkomma uti denna motion. Med den egendomliga propositionsordning, som brukar äga rum i riksdagen, med åsidosättande av varje sakfrågas olika natur och särskilda rätt, kan man befara att ett utskott exempelvis avstyrker alla de särskilda yrkandena i en klump och därmed alldeles omöjliggör särskilda propositioner å de olika sakerna. Jag skall emellertid efter denna erinran våga försöket att hoppas på en förnuftig utskottsbehandling och yrkar därför:

att riksdagen ville:

1) *beträffande utskyldsstrecket* förklara, att de vid denna riksdag väckta motionerna om återinförandet av ett utskyldsstreck icke kunna bifallas.

2) *beträffande förmynderskapsstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de i mom. a) första stycket förekommande orden »den som står under förmynderskap» utgå eller åtminstone utbytas med orden: »den som på grund av vanvett står under förmynderskap».

3) *beträffande konkursstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen under mom. a) andra stycket förekommande orden: »eller som är i konkurstillstånd» måtte utgå.

4) *beträffande fattigstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de under mom. b) förekommande orden: »den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning» måtte utgå.

5) *beträffande värnpliktsstrecket* besluta, att i § 16 riksdagsordningen de under mom. d) förekommande orden: »värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången av sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsövningar» måtte utgå.

Stockholm den 18 februari 1921.

Carl Lindhagen.